

História vzniku štátnej banskej správy

Štátna banská správa je najstarším historicky doloženým štátnym orgánom, pôsobiacim na území Slovenskej republiky. Začiatok banského práva siaha do roku 1035, kedy bolo v 6. oddiele knihy II. konštitúcie vypovedané, že si nesmie nik privlastniť kráľovských práv a majetku (regálie). Zjednotenie banského práva a zavedenie jednotnej banskej správy sa vyriešilo vydaním banského poriadku kráľa *Maximiliána* v roku 1573, ktorý na území Uhorska platil s doplnkami, podľa ktorých bankým mestám zostali zaručené ich staré slobody a práva.

V roku 1854 sa v Uhorsku zaviedol všeobecný banký zákon, ktorý bol vydaný cisárskym patentom dňa 23. mája 1854 a vyhlásený ríšskym zákonníkom z r. 1854 pod číslom 46. Okrem iného obsahoval v 12. diele niektoré základné ustanovenia, ktoré sa týkali pôsobnosti bankých úradov (Dvanásty diel: *O hlavnom dozore bankých úradov nad baňami a o konaní pri ňom*). Na základe tohto zákona bol vydaný 21. júla 1871 pod č. 77 ríšskeho zákonníka zákon o zriadení a pôsobnosti bankých úradov. Zavedením všeobecného bankého zákona v roku 1854 došlo aj k zmene vo vykonávaní banskej správy, keď boli zriadené *banké kapitanáty a banké komisariáty*, ktoré vznikli z bývalých dištriktuálnych a substitučných bankých súdov. Banké kapitanáty plnili funkciu prvostupňového orgánu, odvolacou inštanciou voči ich rozhodnutiam bolo pôvodne rakúske ministerstvo financií, po Rakúsko-Uhorskom vyrovnaní v roku 1867 uhorské ministerstvo orby, priemyslu a obchodu a od roku 1890 uhorské ministerstvo financií.

Po vzniku samostatnej ČSR k podstatnejšej zmene v organizácii banskej správy nedošlo, naďalej bola vykonávaná podľa všeobecného bankého zákona z roku 1854. Koncom roka 1918 bol zriadený Vládny komisariát pre banké a hutnícke podniky a zariadenia, ktorý spájal správu slovenských štátnych bankých a hutníckych závodov po hospodárskej a technickej stránke, ako aj po stránke banskej administratívy. V druhej polovici roka 1919 došlo vznikom Vládneho komisariátu pre banké a hutnícke závody k odčleneniu hospodárskej a technickej správy od banskej administratívy. Pôvodný Vládny komisariát pre banké a hutnícke podniky a zariadenia bol premenovaný na Vládny komisariát pre banké a hutnícke záležitosti a plnil zároveň funkciu druhostupňového orgánu banskej správy na Slovensku.

Na území Slovenska pôsobili do roku 1934 dva banké kapitanáty, v Banskej Bystrici a v Spišskej Novej Vsi. K čiastočnej zmene všeobecného bankého zákona došlo v roku 1934, keď v rámci reorganizácie banskej správy vznikli od 1.5.1934 revírne banké úrady v Banskej Bystrici, v Spišskej Novej Vsi, v Rožňave a v Berehove a od 1.5.1935 banké inšpektoráty. Banké inšpektoráty boli zriadené pri revírnych bankých úradoch v Banskej Bystrici a v Spišskej Novej Vsi a ústredný banký inšpektorát pri ministerstve verejných prác v Prahe. V súvislosti s pripojením časti Slovenska k Maďarsku došlo od 1.12.1938 k zriadeniu revírneho bankého úradu v Dobšinej s územnou pôsobnosťou na časť obvodu pôvodného revírneho bankého úradu v Rožňave. Začiatkom roka 1940 bol prijatý zákon č. 15 o zriadení a pôsobnosti bankých úradov, podľa ktorého prvostupňovými orgánmi boli obvodné banké úrady v Banskej Bystrici a v Spišskej Novej Vsi a druhostupňovým úradom ministerstvo do-pravy a verejných prác, oddelenie I/5 v Bratislave.

Výrazná úprava organizácie štátnej banskej správy bola vykonaná až po 2. svetovej vojne vládny nariadením č. 20 zo 6. apríla 1954, o organizácii štátnej banskej správy.

Podľa tohto vládneho nariadenia boli zriadené a štátnu bankú správu vykonávali:

- a) Ústredný banký úrad v Prahe (ÚBÚ),
- b) Obvodné banké úrady (OBÚ) v Prahe, Kladne, Plzni, Kutnej Hore, Karlových Varoch, Tepličiach, Brne, Ostrave, Banskej Bystrici, Košiciach, Spišskej Novej Vsi a v Bratislave.

ÚBÚ bol zriadený pri vláde Československej republiky ako ústredný orgán štátnej správy. Na jeho čele bol predseda, ktorého menovala a odvolávala vláda na návrh predsedu vlády. Predsedov OBÚ menoval a odvolával predseda Ústredného bankého úradu.

Všeobecný banký zákon z roku 1854, i keď s viacerými zmenami spôsobenými hlavne zmenami v národnom hospodárstve, zostal v platnosti až do roku 1957. V tomto roku bol prijatý nový banký zákon č. 41/1957 Zb. o využití nerastného bohatstva (banký zákon). Nová základná úprava hlavného dozoru štátnej banskej správy bola upravená § 46 až 48 citovaného zákona. Zákon stanovil, že hlavný dozor nad dodržiavaním bankých predpisov vykonáva štátna banká správa. Na základe vládneho uznesenia č. 1268 zo dňa 22. 12.1957 bol vyhláškou predsedu Ústredného bankého úradu č. 259/1957 Ú. l. vyhlásený štatút štátnej banskej správy.

Po roku 1968 v súvislosti s federalizáciou štátu došlo k rozdeleniu štátnej banskej správy. Bol vytvorený **Český banký úrad so sídlom v Prahe** s pôsobnosťou pre Českú republiku a **Slovenský banký úrad v Bratislave (SBÚ)** s pôsobnosťou pre Slovenskú republiku.

Prenikavou zmenou v pôsobnosti SBÚ a OBÚ v Slovenskej republike bolo prijatie zákona SNR č. 42/1972 Zb. o organizácii a rozšírení dozoru štátnej banskej správy. Štátnu bankú správu podľa tohto zákona vykonávali SBÚ so sídlom v Bratislave ako ústredný orgán štátnej správy a päť OBÚ so sídlom v Bratislave, Banskej Bystrici, Prievidzi, Spišskej Novej Vsi a v Košiciach.

Zákon č. 41/1957 Zb. zostal nezmenený až do roku 1988, kedy bol prijatý nový federálny banký zákon č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banký zákon) a zákon SNR č. 51/1988 Zb. o banskej činnosti, výbušnách a o štátnej banskej správe. Banký zákon rozšíril pôsobnosť štátnej banskej správy o niektoré ďalšie kompetencie, hlavne v oblasti ochrany nerastného bohatstva. Zákon SNR č. 51/1988 Zb. podstatne rozšíril pôsobnosť štátnej banskej správy, hlavne v oblasti využívania výbušnín.

S ohľadom na zmenené ekonomické pomery po roku 1989 a vo väzbe na prijatie celej rady nových zákonov bol niekoľkokrát novelizovaný aj banký zákon a zákon č. 51/1988 Zb.

Prijatím zákona SNR č. 453/1992 Zb., ktorým bol novelizovaný zákon SNR č. 347/1990 Zb. o organizácii ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy, bol zrušený SBÚ a jeho kompetencie prešli na Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky (MH SR).

V roku 1996 došlo rozhodnutím ministra hospodárstva Slovenskej republiky k zriadeniu Hlavného bankého úradu so sídlom v Bratislave, ako rozpočtovej organizácie Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky.

Prijatím zákona č. 58/1998 Z. z., ktorým bol novelizovaný zákon č. 51/1988 Zb., došlo, okrem iného, aj k určaniu súčasných orgánov štátnej banskej správy, ústredným orgánom štátnej banskej správy je MH SR, bol zriadený Hlavný banký úrad so sídlom v Banskej Štiavnici a sústava piatich OBÚ zostala zachovaná.